
MNOGA LICA SRPSKE **SPOLJNE POLITIKE**

JAVNO MNJENJE I
GEOPOLITIČKO BALANSIRANJE

BCBP

Novembar 2020. godine

Mnoga lica srpske spoljne politike

Javno mnjenje i geopolitičko balansiranje

Nalazi istraživanja javnog mnjenja koje je za potrebe Beogradskog centra za bezbednosnu politiku (BCBP) sproveo CeSID u periodu od 15. septembra do 5. oktobra 2020. godine na reprezentativnom uzorku od 1200 građana Srbije.

Preliminarne podatke su analizirali istraživači BCBP:

Maja Bjeloš, Vuk Vuksanović i Luka Šterić

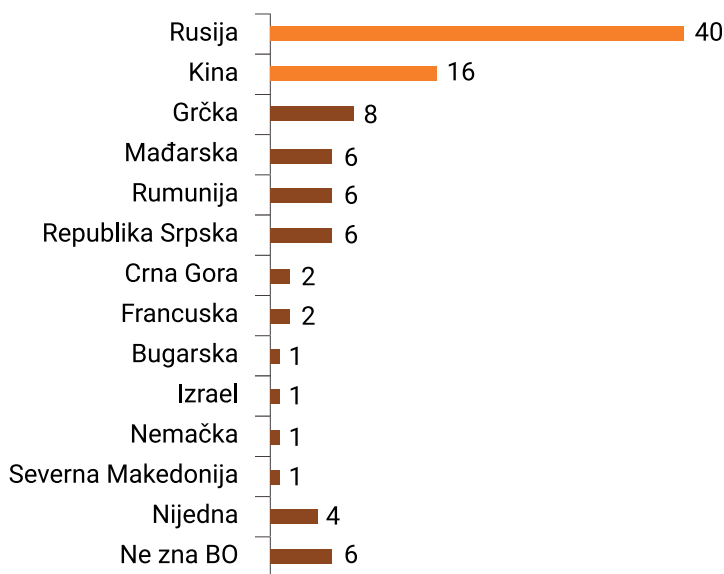
Uvod

Poslednjih godina Srbija vodi spoljnu politiku zasnovanu na balansiranju između velikih sila, pre svega Evropske Unije, SAD, Rusije i Kine. Osim geopolitičkih motiva, ovakva politika ima potporu i u stavovima javnog mnjenja koji su podeljeni kada je reč o doživljaju velikih sila, pogledu na njihovu ulogu u zemlji i regionu, kao i njihovu politiku spram centralne dileme spoljne politike Srbije, kosovskog spora. Stoga politički lideri pažljivo mere kakav će utisak poruke šalju u spoljnopolitičkoj areni ostaviti kod kuće, kako bi osigurali podršku u podeljenom biračkom telu.

Rusija – večiti veliki brat

Unutrašnja politika i stavovi javnog mnjenja igraju značajnu ulogu u srpskim vezama sa Rusijom. Vlasti u Srbiji održavaju bliske odnose sa Rusijom između ostalog kako bi udovoljili velikom delu javnosti koja gaji snažne prorúske stavove. Pozitivna percepcija Rusije proizvod je pre svega čvrste podrške Kremlja Srbiji po pitanju Kosova u Savetu bezbednosti Ujedinjenih nacija, kao i ruskog konfrontiranja sa Zapadom, koje izaziva simpatije velikog dela srpske javnosti usled negativne percepcije prema NATO-u i SAD-u. Prema ispitivanju stavova javnog mnjenja, 40% ispitanika doživljava Rusiju kao najvećeg prijatelja Srbije. Među ispitanicima, 72% veruje da je ruski uticaj u zemlji pozitivan, što je porast za 11% u odnosu na rezultate istraživanja iz 2017. godine. Takođe, preko dve trećine ispitanika veruje da je ruska politika prema Srbiji prijateljska, dok 26% smatra da se ruska podrška Srbiji zasniva na ličnim interesima, a samo dva odsto ljudi veruje da je odnos Rusije prema Srbiji neprijateljski.

Koja država je, prema Vašem mišljenju građana, najveći prijatelj Srbije? (u %)

Ovako pozitivna percepcija Rusije u javnosti, kao i stav Moskve u vezi sa statusom Kosova, predstavljaju potencijalni problem za vlast u Srbiji koja strahuje da bi Moskva mogla da stavi veto u Savetu bezbednosti UN na bilo koje kompromisno rešenje kosovskog spora koje bi Beograd dogovorio sa Prištinom. Zbog javnog mnjenja vlada u Beogradu je u iskušenju da prolongira rešenje kosovskog spora, ali podrška Zapada vladajućoj eliti u Beogradu u velikoj meri zavisi od njene kooperativnosti po pitanju Kosova. S obzirom na popularnost Putina i Rusije u Srbiji, srpska javnost, a naročito birači Srpske napredne stranke (SNS), bi ruski veto protumačili kao da je ruski predsednik spremniji da brani Kosovo od predsednika Srbije. Zbog toga je u poslednje vreme vidljivo izvesno zahlađenje u odnosu Beograda prema Moskvi, koje se odražava i u političkom diskursu u provladinim medijima. Tokom i nakon nasilnih antivladinih protesta u julu, izazvanih pokušajem vlasti da ponovo uvede mere zabrane kretanja usled pogoršane epidemiološke situacije, provladini tabloidi optužili su proruske elemente za podsticanje nemira radi svrgavanja vlade. Kriza u bilateralnim odnosima je takođe jedan od razloga zašto ruska pomoć Srbiji za borbu protiv pandemije korona virusa nije naišla na isti entuzijizam srpske elite i medija kao kineska pomoć, što je rezultiralo da samo deset odsto Srba identifikuje Rusiju kao zemlju koja je Srbiji pružila najviše pomoći u borbi protiv pandemije.

Međutim, uprkos optužbama Rusije za organizovanje protesta i pokušaj rušenja vlade u srpskim tabloidima, proruski stavovi u javnosti i dalje su veoma visoki, pa tako čak 57% ispitanika smatra da bi Srbija trebalo da koordinira svoju spoljnu politiku sa Rusijom i Kinom, a 24% smatraju da bi u domenu bezbednosne politike prioritet Srbije trebalo da bude jačanje saradnje sa Moskvom. S obzirom na ovako pozitivne stavove javnosti, vlasti u Beogradu moraće pažljivo da biraju na koji način će javnosti prikazati nesuglasice u odnosima sa Kremljom.

Kina – novi brat

Baš kao i u slučaju Rusije, stavovi javnosti o Kini su izuzetno pozitivni. Čak 16 odsto ispitanika identifikovalo je Kinu kao najvećeg prijatelja Srbije, što je smešta na drugo mesto nakon Rusije. Javnost doživljava Kinu kao ekonomsku silu u usponu koja nije priznala nezavisnost Kosova, a uspomene na bombardovanu kinesku ambasadu tokom NATO intervencije 1999. godine doprinose osećaju solidarnosti sa kineskim narodom. Porast prokineskih stavova u javnosti nesumnjivo je i ishod kampanje vlasti u Beogradu, ali i kineskih diplomata. Od kada je Srbija postala jedan od glavnih primalaca kineskih zajmova za sprovođenje velikih infrastrukturnih projekata u okviru inicijative “Pojas i put”, vlada koju vodi SNS promovira Kinu kao prijatelja i saveznika u stvaranju novih radnih mesta. Pozitivna kampanja o ulozi Kine posebno je došla do izražaja tokom marta i aprila 2020. godine, nakon uvedenog vanrednog stanja usled širenja pandemije virusa korona. Tokom najgledanijeg javnog obraćanja u jeku vanrednog stanja, predsednik Vučić je proglasio da je “evropska solidarnost bajka na papiru” nazivajući Kinu „jedinom zemljom koja može da nam pomogne“, a kineskog predsednika Si Đinpinga bratom. Intenzivna prokineska kampanja tokom pandemije deo je procesa u kojem Srbija nastoji da zameni Rusiju Kinom kao svojim primarnim partnerom u nezapadnom svetu. S obzirom na činjenicu da je Kina sila u usponu kako u regionu tako i globalno, Srbija vidi partnerstvo sa Pekingom kao ubedljiviju kartu od Rusije u pokušaju da izvrši pritisak na zapadne aktere, ali i na Moskvu, šaljući poruku da njihova važna uloga u spoljnoj politici Srbije nije nezamenjiva.

Ovako intenzivna kampanja jasno se odrazila na stavove javnog mnjenja, što dokazuje podatak da 75 odsto ispitanika pogrešno veruje da je Kina Srbiji pružila najviše pomoći u borbi protiv pandemije, iako je zapravo najveći donator bila Evropska Unija (EU). Štaviše, 87% ispitanika veruje da je kineski uticaj u zemlji pozitivan, što je impresivan porast u odnosu na istraživanje iz 2017. godine kada je 53% anketiranih građana taj uticaj ocenilo kao pozitivan. Međutim, iako čak 57% građana Srbije veruje da bi država trebalo da uskladi svoju spoljnu politiku sa Rusijom i Kinom, samo 8% je onih koji smatraju da Srbija treba da se pre svega okrene saradnji sa Kinom u domenu bezbednosne politike, što ukazuje da srpska javnost još uvek ne doživljava Kinu kao vojnu silu u rangu Rusije.

Evropska Unija u povlačenju

Članstvo u EU predstavlja strateški cilj Srbije još od 2005. godine, ali samo 9% ispitanika smatra da je to glavni spoljnopolitički prioritet Srbije. Javnost je uverena da su tri najvažnija spoljnopolitička prioriteta očuvanje Kosova u sastavu Srbije (24%), jačanje saradnje sa susednim zemljama i jačanje saradnje sa Rusijom (po 20%). Iako je Srbija kandidat za članstvo u EU, samo petina ispitanika smatra da bi država trebalo da uskladi svoju spoljnu politiku sa Briselom. Rezultati istraživanja pokazuju da većina od 51% ne podržava članstvo Srbije u Uniji, naspram 46% ispitanika koji bi se opredelili za članstvo. Ovakav rezultat ukazuje na to da se broj protivnika evropskih integracija povećao od 2017. godine kada se samo 35% građana izjasnilo protiv članstva u EU. Najizraženiji pobornici evropskih integracija su ispitanici starosti od 30 do 44 godine (58%), sa osnovnim obrazovanjem (54%), kao i oni koji žive u ruralnim oblastima, a ne u gradovima (51% naspram 42%). Takođe, region Šumadije i zapadne Srbije izdvaja se po podršci

(53%). Suprotno tome, mladi uzrasta od 18 do 29 godina (33%), kao i stanovnici Beograda (38%) uglavnom su protiv članstva u EU. Građani Srbije su skeptični u pogledu datuma ulaska Srbije u EU. Danas 58% ljudi misli da Srbija nikada neće postati punopravni član, dok je čak dve trećine ispitanika ravnodušno prema budućnosti Unije i ne bi im smetalo ako se EU raspadne zbog unutrašnjih problema. Rezultati dalje pokazuju da skoro polovina građana misli da EU ne želi da prihvati Srbiju kao članicu.

Koji su prioriteti spoljne politike Srbije, prema mišljenju građana? (u %)

Od zemalja EU, građani imaju najveće poverenje u Grčku, Mađarsku i Rumuniju, dok samo 1-2% anketiranih vidi glavne saveznike Srbije u Nemačkoj i Francuskoj. Uz to, evidentan je porast negativnih percepcija prema Nemačkoj u poređenju sa 2017. godinom, kod koje je zabeležen pad sa 55% pozitivnih ocena na samo 23%, što se može povezati sa čvrstim stavom Nemačke o nezavisnosti Kosova i insistiranju na sprovođenju reformi u oblasti vladavine zakona.

EU je izdvojila značajna finansijska sredstva za podršku Srbiji u borbi protiv pandemije COVID-19, međutim, samo 3% građana Srbije je upoznato sa tom činjenicom. Ovo je posledica prethodno pomenute kritike EU i njene solidarnosti. Osim toga, nedovoljna informisanost srpske javnosti o finansijskoj pomoći Unije Srbiji deo je i (ne)uspeha javne diplomatije Brisela u Beogradu.

Odnosi sa SAD i NATO – tako blizu, a tako daleko

Diplomatski odnosi između Sjedinjenih Država i Srbije znatno su poboljšani tokom administracije američkog predsednika Donalda Trampa. Međutim, rezultati istraživanja pokazuju da dobri politički odnosi dve zemlje nisu pretočeni u širu podršku javnosti i pozitivnu sliku SAD u Srbiji. Gotovo 60% građana Srbije veruje da Sjedinjene Države imaju negativan uticaj na Srbiju, dok njih 13% smatra da su SAD najveći neprijatelj Srbije. Sjedinjene Države su i dalje nepopularne zbog nasleđa devedesetih i podrške nezavisnosti Kosova iako je zvanični narativ o SAD bio drugačiji tokom Trampove administracije. Nakon potpisivanja tzv. Vašingtonskog sporazuma početkom septembra i otvaranja kancelarije Američke razvojne agencije u Beogradu, javnosti je predstavljeno da će Srbija postati ekonomska sila zahvaljujući SAD. Nezavisno od visine američkih ulaganja u državni i privatni sektor, dve trećine građana smatra da SAD ulažu u Srbiju zbog svojih interesa, a ne zato što su prijatelj Srbije.

Iako većinu članica NATO-a čine članice EU, u očima srpske javnosti NATO se smatra produženom rukom Sjedinjenih Država. Uprkos samoproklamovanoj vojnoj neutralnosti, Srbija je intenzivirala političku i vojnu saradnju sa Alijansom u proteklom periodu dostigavši najviši nivo potpisivanjem Individualnog akcionog plana za partnerstvo (IPAP) u januaru 2015. godine. Međutim, čitav proces saradnje sa NATO-om odvija se daleko od očiju javnosti budući da je NATO i dalje nepopularan zbog sećanja na bombardovanja SR Jugoslavije. Dodatno, medijsko izveštavanje o NATO onemogućava nepristrasnu i na činjenicama zasnovanu javnu raspravu o saradnji Srbije sa NATO. Uprkos vrlo negativnoj percepciji koju Savez ima u javnosti, preko 60% građana podržava trenutni nivo saradnje sa NATO-om u okviru Partnerstva za mir, ali želi da Srbija ostane vojno neutralna. Samo 3% ispitanika podržava članstvo Srbije u NATO-u, dok preko 80% veruje da se ono nikada neće dogoditi. S obzirom na osetljivost teme i polariziranu javnost, političke elite se kontinuirano suzdržavaju od informisanja javnosti o obimu i nivou saradnje s NATO-om radi sopstvenog rejtinga.

Komšijski odnosi – od starih neprijateljstava do novih nada

Istraživanje javnog mnjenja BCBP-a utvrdilo je da postoje i različita gledišta o tome šta građani Srbije smatraju najvećom pretnjom nacionalnoj bezbednosti, posebno u pogledu regionalnih odnosa. Ovakvi stavovi rezultat su kako istorijskog nasleđa sukoba iz 1990-ih, tako i kontradiktornih poruka koje politička elita šalje svojim građanima o nacionalnoj i regionalnoj bezbednosti. Ipak, čini se da postoji pozitivan pomak u perspektivi javnosti u pogledu regionalnih odnosa tokom poslednjih nekoliko godina. Kada uporedimo podatke sa rezultatima ankete iz 2017. godine, broj ispitanika koji veruje da je Srbija okružena uglavnom prijateljima gotovo se udvostručio sa 23 na 43%. Međutim, suprotno gledište da Srbija ima više neprijatelja u susedstvu takođe je u porastu sa 40 na 47%. Takođe, broj onih koji tvrde da regionalne odnose ne vide kroz navedenu crno-belu dihotomiju pao je sa 30 na samo 10% u poslednje tri godine, što pokazuje da pojednostavljeni narativ o prijateljima i neprijateljima u međunarodnim odnosima jača u biračkom telu. Ohrabrujući trend vidljiv je tek kada se dodaju podaci o percepciji mogućeg oružanog sukoba u regionu. Na pitanje *Da li se plašite da bi u narednih pet godina na Balkanu mogao da izbije oružani sukob*, nešto više od 70% ispitanika odgovorilo je da ih takav ishod uopšte ili uglavnom ne plaši. Pre samo tri godine, tek 51% anketiranih građana imalo je pozitivno viđenje o budućnosti regionalnog mira.

Ovi rezultati su pomalo iznenađujući kada se uzme u obzir izrazito ratoboran narativ koji je dominirao u provladinim medijima u Srbiji o drugim regionalnim akterima poslednjih godina. Samo u periodu između 2016. i 2017. godine dva provladina tabloida pisala su 265 puta o mogućnosti izbijanja rata i sukoba. Pozitivnu promenu u percepciji javnosti uprkos takvom narativu treba međutim takođe tražiti u izveštavanju istih medija koji prikazuju vladu, a posebno predsednika Srbije, kao glavne protagoniste pomirenja i stabilnosti u regionu. Još jedan važan pozitivan impuls za mirnodopske regionalne stavove srpske javnosti mogla bi da bude i dugo očekivana promena vlasti u Podgorici od koje se očekuje da će značajno doprineti popravljanju odnosa dveju država koji su barem za javnost godinama bili u veoma lošem stanju.

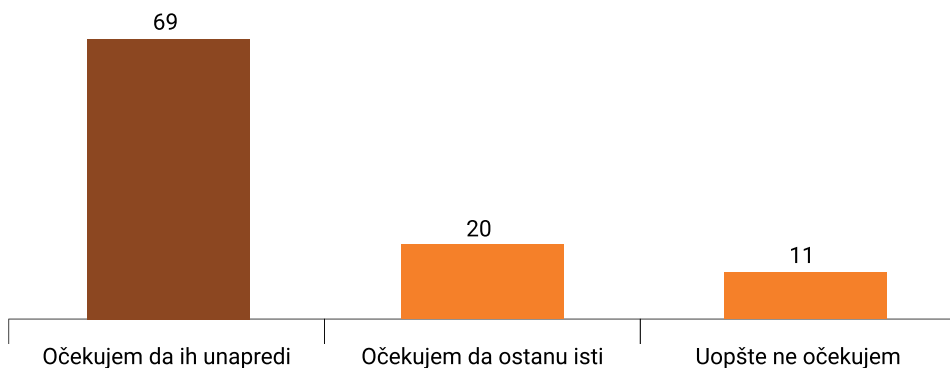
Na pitanje koga smatraju najvećim neprijateljem Srbije, 30% ispitanika identifikovalo je Hrvatsku, 20% Albaniju i 13% SAD. Takođe, kada je reč o akterima koji imaju najveći interesa za započinjanje sukoba na Balkanu, 40% anketiranih se odlučilo za kosovske

Albance, 25% odgovorilo je da je u pitanju NATO, dok je osam procenata istaklo Albaniju. Navedeni odgovori u korelaciji su sa 29% ispitanika koji veruju da je Kosovo potencijalni izvor budućeg oružanog sukoba na Balkanu, a sledi 16% koji misle da će to biti borba između NATO-a i Rusije za uticaj na Balkanu.

Važnost koju srpska javnost pridaje kosovskom sporu pokazuje i činjenica da 52% ispitanika veruje da Srbija treba vojno da interveniše na Kosovu u slučaju izbijanja sukoba. Suprotno tome, 69% ispitanika izjavilo je da Srbija ne bi trebalo da interveniše ako bi se ista situacija dogodila u Crnoj Gori, a 58% ako bi sukob izbio u Bosni i Hercegovini. Slično tome, 57% ispitanika ne bi se lično pridružilo svojim sunarodnicima u Crnoj Gori u slučaju oružanog sukoba, a 54% je to isto reklo u slučaju Bosne i Hercegovine. Sa druge strane, 47% spremno je da se lično pridruži svojim sunarodnicima u slučaju sukoba na Kosovu, dok bi se 46% uzdržalo od toga. Istovremeno, 54% ispitanika tvrdi da je zabrinuto da će u budućnosti doći do stvaranja Velike Albanije. Ipak, ohrabruje podatak da dve trećine intervjuisanih veruje da je trajni mir između Srba i Albanaca moguć, a polovina svih ispitanika misli da je to moguće postići isključivo u slučaju mirnog rešavanja spora oko statusa Kosova.

Što se tiče ostalih pitanja u regionu, više od polovine ispitanika (58%) smatra da bi Republika Srpska trebalo da se otepi od Bosne i Hercegovine i postane sastavni deo Srbije. Bez obzira na nedavnu krvavu istoriju Bosne i Hercegovine, ispitanici ne smatraju da bi takav rasplet mogao da dovede do novog sukoba, pa tako samo 3% ispitanika ističu status Republike Srpske kao glavni razlog za zabrinutost za regionalni mir u budućnosti. Moguće objašnjenje ovako iznenađujućeg rezultata mogla bi da bude činjenica da ispitanici ne smatraju da je takav razvoj događaja verovatan, te da su se primarno usredsredili na aktuelna pitanja kao glavne razloge za zabrinutost. Ipak, kada se suoči sa pitanjem da li bi Srbija trebalo da prihvati da prizna nezavisnost Kosova ako bi zauzvrat dobila Republiku Srpsku, čak 80 % ispitanika odbacuje takvu ideju. Uprkos tome što je lider bosanskih Srba Milorad Dodik poslednjih godina često zagovarao ovakvo rešenje u kontekstu diskusije o razmeni teritorija po etničkim linijama kao rešenje za normalizaciju odnosa između Beograda i Prištine, podaci istraživanja nesumnjivo pokazuju da za javnost u Srbiji ovakva kompenzacija nije prihvatljiva. Takođe, na pitanje da li Srbija treba da izdvoji novac iz državnog budžeta za pomoć Republici Srpskoj, 57% je izjavilo da bi pristalo na to tek kada se obezbede sve potrebe građana Srbije, što dokazuje da bez obzira na visok osećaj pripadnosti javnost u Srbiji ipak doživljava Republiku Srpsku kao strani entitet.

Da li građani očekuju da nova vlast u Crnoj Gori unapredi odnose sa Srbijom? (u%)

Što se tiče odnosa između Srbije i Crne Gore, stavovi srpske javnosti o bilateralnim odnosima dve zemlje dramatično su se promenili nakon parlamentarnih izbora koji će po svemu sudeći dovesti do promene vlasti u Podgorici, što pokazuje podatak da više od dve trećine ispitanih građana očekuje da nova vlada u Crnoj Gori poboljša odnose sa Srbijom. Centralna tema crnogorskih izbora bio je predloženi Zakon o slobodi veroispovesti koji je bio pre svega usmeren na oduzimanje imovine Srpske pravoslavne crkve u Crnoj Gori. Čak 59% ispitanika identifikovalo je borbu oko materijalnih dobara i političkog uticaja kao glavni uzrok sukoba između crnogorske vlade i Srpske pravoslavne crkve, dok samo jedna trećina ispitanika doživela razvoj situacije kao pokušaj crnogorske vlade za suzbijanje srpske manjine i Srpske pravoslavne crkve. Iako su na prvi pogled navedeni podaci neočekivani s obzirom na ugled koji SPC ima u javnosti, oni su verovatno rezultat kritičkog diskursa provladinih medija u Srbiji usmerenog na delegitimiziraju delova crnogorske opozicije u očima srpske javnosti. Ovakva slika u medijima rezultat je bliskih veza između vlasti u Beogradu i crnogorskog predsednika, koje su skrivane iza propagande o njihovoj navodnoj konfrontaciji. Takav narativ je zapravo bio u funkciji jačanja unutrašnje podrške. Sa druge strane, cilj je bio da se utiša neprijatna kritika predsednika Srbije od najistaknutijih ličnosti sveštenstva Srpske pravoslavne crkve u Crnoj Gori u vezi sa kosovskom politikom.

Kada su u pitanju stavovi javnosti o inicijativi "Mini Šengen", više od polovine ispitanih ljudi nije upoznato sa ovom idejom. Od onih koji su obavesteni o inicijativi, dve trećine tvrdi da podržava takav projekat. S obzirom na nedostatak detaljnijih informacija o "Mini Šengenu", većina ispitanika koji je podržavaju najverovatnije se opredelilo za ovaj odgovor jer se generalno zalaže za bližu ekonomsku saradnju u regionu. Relativno pozitivna percepcija javnosti može da bude rezultat i izuzetno pozitivnog tona kojim je ova inicijativa predstavljena u provladinim medijima.

BCBP

www.bezbednost.org